

УДК 316

П. Сівчук

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя)

ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Сучасне українське суспільство є суспільством динамічних і суперечливих процесів. Одним із таких процесів, який впливає на соціальну структуру України є соціальна мобільність. В будь-якому суспільстві відбуваються певні соціальні зміни, переміщення, що призводять до зміни соціальної структури (стратифікації) суспільства. Такі соціальні переміщення і прийнято називати соціальною мобільністю.

Однією із причин соціальної мобільності є дефіцит ресурсів і недосконалість механізму розподілу благ серед членів суспільства відповідно до їх особистих прагнень і здібностей. У відносно стабільному суспільстві мобільність відбувається у звичній формі. В період стрімких змін (революцій, криз, конфліктів, протистоянь) порушується соціальна рівновага, що супроводжується суспільною дестабілізацією, дезорганізацією і відображується на характері соціальної мобільності.

Кожна людина на протязі свого життя переміщується у соціальному просторі. Соціальна мобільність означає переміщення індивідів між різними рівнями соціальної ієрархії в соціальному неоднорідному, диференційованому суспільстві. Ступінь соціальної мобільності використовується як показник рівня відкритості і рухомості суспільства, або навпаки, його консервативності і замкнутості.

В цілому можна сказати, що у демократичному суспільстві можливість переходу людини з однієї соціальної позиції в іншу не визначається її родовими, родинними, расовими чи етнічними ознаками, або партійною приналежністю, а багато в чому залежить від самої людини, її активності, здібностей, зусиль, таланту, успіху.

В Україні за останні 20 років у значній мірі був зруйнований звичний механізм соціальної мобільності. Якщо раніше найважливішими соціальними ліфтами виступали партійно-номенклатурна приналежність, родинні зв'язки, освіта і армія, то сьогодні ці чинники значно, або і повністю втратили свою значимість. Проте і новий демократичний механізм остаточно не сформувався. В силу багатьох обставин процес національно-державного відродження України супроводжується глибокими економічними кризами, політичними потрясіннями, культурною аномією, маргіналізацією переважної більшості населення, руйнівними процесами в економіці і сільському господарстві. Це посилює стихійну мобільність. Стрімко зростає міграційна мобільність, особливо трудова, що привело до відтопу високо кваліфікованих кадрів. Дефіцит багатьох видів ресурсів, істотні відмінності у рівні та якості життя у різних регіонах, також посилює міграційну мобільність.

Традиційно важливі для демократичного суспільства такі соціальні ліфти як освіта та армія, ще не стали привабливими і слабо впливають на соціальне життя. Якщо взяти до уваги, що у сучасному суспільстві можна виділити три основних напрями соціальних переміщень: економічні, політичні і професійні, то їх прояви в Україні мають свою специфіку. Важливу роль у сучасному світі відіграє професійна мобільність. В Україні високий рівень інфляцій, безробіття, а також низький рівень оплати праці роблять професійний фактор менш привабливим.

Таким чином трансформаційні процеси в сучасній Україні в значній мірі змінюють її соціальну структуру, формують нові механізми соціальної мобільності і цей процес є складним і суперечливим.